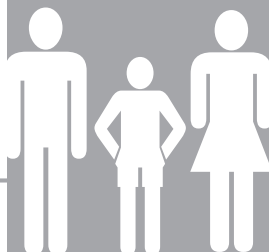

משפחה על סדר היום

מגמות ותהליכי חקיקה
הנוגעים למעמד
המשפחה בישראל

פורום תורני-מקצועי

פורום חותם - פורום תורני מקצועי

מכון פוע"ה
פוריות ורפואה על פי ההלכה

נכתב בשיתוף: מכון פועה- פוריות ורפואה על פי ההלכה

ייעוץ משפטי: עו"ד משה פולסקי - פורום חותם

עריכה: עודד איתם

הרב אריה כץ - מכון פוע"ה

משפחה על סדר היום

תוכן העניינים

הקדמה - המשפחה היהודית	2
מהמציאות בשטח לבית המחוקקים: התפתחות המגמה להכרה בזוגות חד מיניים	4
משפחה על סדר היום: מדריך הצעות חוק 2013-2014	8
העיקר המשפחה / הרב שלמה אבינר	13
חוק הפונדקאות - דף עמדה של פורום חותם	15
אודות פורום חותם	20

המשפחה היהודית הקדמה

שלמות המשפחה היהודית היא אחד הערכים המקודשים ביותר בהלכה ובמסורת ישראל. בספר התורה מוקדשות פרשיות שלמות העוסקות בפסולי חיתון, ומופיעות אזהרות רבות הנוגעות לאיסורי העריות.

הפסוקים בתורה העוסקים בשלמות המשפחה היהודית, מסיימים באמירה ששיבתו של עם ישראל בארץ ישראל תלויה בשלמות המשפחה היהודית ובהקפדה על טהרתה (ויקרא יח, כד - כח):

אַל תִּטְמְאוּ בְּכָל אֱלֹהָ כִּי בְּכָל אֱלֹהָ נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אֲנִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיכֶם. וַתִּטְמְאוּ הָאָרֶץ וְאֶפְקֹד עֲוֹנָה עָלֶיהָ וַתִּקַּא הָאָרֶץ אֶת יִשְׂרָאֵל. וְשִׁמְרֶתֶם אֹתָם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה הָאֲזָרְחַ וְהַגֵּר בְּתוֹכְכֶם. כִּי אֵת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנֹשֵׁי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמְאוּ הָאָרֶץ. וְלֹא תִקַּא הָאָרֶץ אֹתְכֶם בְּטִמְאַכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם.

גם בספרות חז"ל יש עיסוק נרחב בנושא המשפחה היהודית. ההלכות העוסקות בענייני המשפחה מרוכזות בסדר שלם במשנה ובתלמוד, הוא סדר נשים, וכן בחלק שלם של ספר ההלכה המרכזי, ה'שולחן ערוך' - חלק אבן העזר.

במשך כל הדורות שמר עם ישראל על ייחודו דרך שלמות המשפחה היהודית. בכל מקום היה ידוע שכל עוד אדם שומר על מסגרת המשפחה היהודית, גם אם הוא סטה מהדרך, עדיין יש לו סיכוי לחזור, ואם לא יחזור הוא - הרי בניו וצאצאיו אחריהם יהיו קשורים לעם ישראל. אולם ברגע שנפרצה מסגרת המשפחה היהודית, בדרך כלל נעלמה המשפחה מעם ישראל, ולא הייתה לה המשכיות בתוך האומה.

בתקופת קום המדינה, על אף שראשי המדינה היו רחוקים מאוד משמירת תורה ומצוות, הבין בן גוריון את החשיבות הגדולה בשמירה על אחדותו של עם ישראל, והסכים לכך שכל ענייני הנישואין והגירושין במדינה יתקיימו על פי דין תורה. הסכמתו זו נבעה מהכרתו הברורה, שרק כך יכול להיות קיום לעם ישראל במדינתו.

בשנים האחרונות אנו עדים לשבירת ערכי המשפחה המסורתיים בכל העולם המערבי. אובדן ערכים זה מחלחל ומשפיע גם בתוככי מדינת ישראל. בעקבותיו מתרבות התופעות של הכרה משפטית בזוגיות שאינה על פי ההלכה והצעות החוק המנסות

לעגן הכרה זו. הצעות החוק הללו זוכות לסיקור תקשורתי אוהד, והמצדדים בהן עמלים ליצור את ההרגשה שכל מי שמתנגד להן הוא אדם חשוך המתנגד לשוויוניות. למערכה שותפים גם ארגונים חוץ פרלמנטריים המקבלים מימון מקרנות שונות בחו"ל, וכך נמצאת מדינת ישראל בסכנה של איבוד ערך מרכזי ששמר על עם ישראל בכל הדורות - המשפחה היהודית.

בחוברת זו הובאו מאמרים הסוקרים את המגמות הנוגסות בערכי המשפחה היהודית במערכת המשפט, בכנסת ובממשלה. וכן ניתן דו"ח על הצעות החוק שהועלו בכנסת הנוגעות לעניין. מטרתנו היא לעורר לפעולה כל מי שדמותה של מדינת ישראל ועתיד המשפחה היהודית חשובים להם. כמענה לתהליכים ציבוריים וחקיקה הפוגעת בערכי המשפחה, יש לפעול לקידום חקיקה שתשמור על ערכים אלו ותאיר אותם באור הראוי להם בשיח הציבורי.

**בשנים האחרונות אנו
עדים לשבירת ערכי
המשפחה המסורתיים בכל
העולם המערבי. אובדן
ערכים זה מחלחל ומשפיע
גם בתוככי מדינת ישראל.**

מהמציאות בשטח לבית המחוקקים

סקירה מקצועית

התפתחות המגמה להכרה בזוגות חד-מיניים

הקדמה

במשך עשרות שנים מדינת ישראל שמרה על סטטוס קוו בכל הנוגע למבנה המשפחה היהודית, מתוך הכרה בחשיבות התא המשפחתי ומבנהו הבריא, והשפעתו הברוכה על התפתחות תקינה ובריאה של ילדים. בשל כך מדינת ישראל לא הכירה רשמית מעולם בזוגות בני אותו מין, ולא נתנה כל מעמד משפטי לזוגות חד-מיניים. אי ההכרה בזוגות חד-מיניים באה לידי ביטוי בדיני המשפחה, בזכאות לסיוע בהליך פונדקאות, בתהליך אימוץ ילדים וגידולם, כמו גם בנושאים כלכליים שונים, כגון לקיחת משכנתא, דיני ירושה, זכאות להטבות מס ועוד.

אבל אף על פי שבבית המחוקקים, המבטא את רצון הרוב בישראל, לא ניתנה כל הכרה בזוגות חד מינית, בשטח התרחשו תהליכים הפוכים. נוצרה מגמה של שינוי ומתן הכרה, הלכה למעשה, בזוגות חד-מינית, על כל המשתמע מכך.

תהליכים אלו התרחשו בעיקר בבתי המשפט, שאליהם הוגשו תביעות לזכויות שונות. כמה מן התביעות של זוגות חד-מיניים התקבלו ויצרו תקדימים משפטיים. בכך נקבעו נורמות שאינן מקובלות בהכרח על הכנסת, והמחוקקים נאלצו להידרש לנורמות אלו ולעגן אותן בחוק.

מהמציאות בשטח לבית המחוקקים

בסוף שנת 2013 פורסם מאמרו¹ של עו"ד גיל עובדיה ליבוביץ², ובו הוא מזהה את התפתחות המגמה של חיזוק מעמדם של הזוגות החד-מיניים בישראל, וסוקר אותה. במאמר צוינו נקודות המפנה שיצרו אותם תקדימים משפטיים, שהם הבסיס לגל החקיקה האחרון בכנסת בסוגיות המעמד האישי, מבנה המשפחה וזכויות לזוגות חד-מיניים.

בפתיחת מאמרו טוען ליבוביץ' כי מדינת ישראל מצויה כיום בתהליך מתקדם של הכרה בזכויותיהם של להטב"ים, זאת בהתאם למגמה של הענקת זכויות והכרה במעמדם של להטב"ים במדינות העולם. אולם, בניגוד למדינות רבות, הכרה זו נעשתה לא מתוך החלטת המחוקק, כפי הראוי והמקובל במדינות דמוקרטיות, כי אם בבתי המשפט. ואלו דבריו:

"רוב השינויים וההכרה בזכויות הלהטב"ים התמשו נוכח תקדימים משפטיים אשר נתקבלו נוכח פניות אישיות של אינדיבידואלים מהקהילה ההומו-לסבית אשר לחמו על זכויותיהם בבתי המשפט. נוכח תקדימים אלה, אולצו משרדי הממשלה במדינת ישראל להתאים עצמם לקביעות בתי המשפט."

נוכח תקדימים

אלה, אולצו משרדי

הממשלה במדינת

ישראל להתאים

עצמם לקביעות בתי

המשפט

ליבוביץ' מציין את המתח הקיים בהגדרתה של מדינת ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית. לטענתו, שני מושגים אלה הדרים זה לצד זה מושכים לשני קטבים מנוגדים. מצד אחד "אנו עדים לשינויי חקיקה והחלת שינויי סעיפי חוק אשר מעניקים שוויון והכרה על בסיס נטייה מינית" ומצד שני עומד הממסד הדתי ו"מציב קשיים והתנגדויות קשות".

זכויות בחסות בית המשפט

בית המשפט הכיר לראשונה, גם אם בהסתייגות מה, במעמדם של זוגות חד-מיניים בפרשת דנילוביץ³. בפרשה זו קבעו השופטים כי על חברת אל-על לתת לבן הזוג מאותו המין של הדייל את אותן הטבות שהיא נותנת לבני זוג נשואים או 'ידועים בציבור' של דיילים אחרים. פסק דין זה גרר אחריו תביעות נוספות

1 פורסם באתר mako 15.10.13

2 עו"ד גיל עובדיה ליבוביץ' עוסק שנים רבות בתחום המעמד האישי, ובעיקר בליווי זוגות חד מיניים בתהליכי פונדקאות ואימוץ.

3 בג"ץ 721/91 אל על נתיבי אוויר לישראל בע"מ נ' דנילוביץ'.

והאיץ את תהליך ההכרה המשפטית בזוגיות חד-מינית.

במאמרו מביא ליבוביץ' כמה נושאים שבהם יש הכרה בזכויותיהם של בעלי נטיות הפוכות ושל זוגות חד-מיניים במדינת ישראל, נכון לשנת 2013:

צה"ל - צבא הגנה לישראל שינה מדיניות. אם בעבר לא גויסו ואף שוחררו חיילים הומוסקסואלים משירות צבאי, מאחר והצהירו בגלוי על נטייתם המינית, בשימת דגש על חיל המודיעין, כיום אין הגבלה על גיוס בשל נטייה מינית. אם בעבר הייתה מניעה בקידומם לקצונה של חיילים הומוסקסואלים אשר נטייתם המינית הייתה גלויה ואף לא הוצע להם לשרת בשירות קבע, כיום, מלוא התפקידים בצה"ל פתוחים לשירות לחד מיניים. בנוסף, בעקבות פסיקת בית המשפט בפרשת שטיינר⁴, צה"ל מכיר כיום בזכויותיהם של אלמנים ואלמנות מאותו מין של בני/בנות זוג אשר הלכו לעולמם במסגרת שירות צבאי או כאשר שירתו שירות פעיל בצה"ל.

אימוץ - בית המשפט הכיר בזכות בן/בת זוג לאמץ את ילדו/תו של בן/בת זוגו/תו מאותו המין⁵, ואפשר מתן צו אימוץ למאמץ יחיד, שאינו נשוי, אשר בפועל מגדל יחד עם בן זוגו את ילדיהם. כאשר אלה מתווספים להמלצת היועץ המשפטי לממשלה מני מזוז משנת 2008 לאפשר לזוגות מאותו המין לאמץ ילד זר.

מקרקעין - אדם המעוניין להעביר מקצת או מלוא הזכויות בדירתו לבן זוגו מאותו המין, זכאי לקבלת פטור ממס שבח כדינם של זוגות נשואים.

פנסיה וקצבת שארים - בית המשפט הכיר⁶ בזכות בן זוג חד מיני לקבל פנסיה וקצבה של בן זוגו אשר הלך לעולמו.

פונדקאות - התקבלו המלצות ועדת מור יוסף בנושא פריון והולדה, במסגרתן קיימת הצעה להסדרת חקיקה בנושא פונדקאות חו"ל וכן לכינון פונדקאות בישראל לחד-מיניים. (יצוין כי לאחרונה עברה בקריאה ראשונה הצעת חוק הפונדקאות של השרה גרמן, המציעה שינוי חקיקה ומתן אפשרות לזוגות חד-מיניים ליטול חלק בהליך פונדקאות, גם לפי החוק הישראלי).

נישואין - מוסד הנישואין כפוף למסד הדתי, ועל כן אין מדינת ישראל

4 ע"ש 369/94 שטיינר נ' צבא הגנה לישראל.

5 ע"א 10280/01 ירוס-חקק נ' היועץ המשפטי לממשלה.

6 ע.ב. 3816/01 פטריק לוי נ' מבטחים.

מכירה כיום בזכות של זוגות חד מיניים להינשא במדינת ישראל. אולם, מרשם האוכלוסין במשרד הפנים מכיר ומחויב כיום, לאור פסיקת בית משפט העליון⁷, לרשום זוגות, לרבות זוגות חד מיניים, אשר נישאו בחו"ל בנישואים אזרחיים, כנישואים.

ברית זוגיות - זוג חד מיני או אף זוג שאינו מעוניין להינשא בממסד הדתי, רשאי לפנות ולעגן זוגיותו במסגרת הצהרה על זוגיות ב'ברית זוגיות' בפני עורך דין. מדובר בהסכמה חוזית שמקבלת הכרה מאת המחוקק בנושאים מסוימים, בהם ישנה משמעות למונח בן זוג.

שחיקת המשפחה הטבעית

לסיום, מבקש ליבוביץ' לציין כי על אף שמדינת ישראל הינה מדינה יהודית לפני היותה מדינה דמוקרטית, ועל אף שהדרך להכרה במלוא זכויותיהם של הזוגות החד-מיניים עדיין רחוקה, "עלינו להכיר תודה על כך שמדינת ישראל מנויה בין המדינות אשר מעניקות את מירב הזכויות לקהילה הלהטב"ית ומפגינה סובלנות ומקבלת את הילדים אשר נולדים בחו"ל כאזרחי המדינה, על אף שאין חקיקה בנושא. לא בכדי ישראל מכונה בקרב מדינות העולם כמדינת הבייבי בום העולמית בהולדת זוגות חד מיניים בהליכי פונדקאות בחו"ל."

התהליכים המשפטיים שמציג עו"ד ליבוביץ' במאמרו היו כאמור הטריגר לתהליכי החקיקה

בנושא. תהליכים אלו גרמו לשחיקה משמעותית במעמדה של המשפחה הטבעית אל מול המשפחה ההסכמית. כל זאת בעזרת שינויי חקיקה והטמעת מושגים חדשים, בניגוד גמור לערכי היהדות ואף בניגוד לערכים חברתיים מקובלים, ותוך השלטת עמדות ליברליות קיצוניות שאינן מקובלות ברבות ממדינות העולם.

נציין את הדברים שנכתבו בהצעת חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, שהוגשה לאחרונה לוועדות הכנסת⁸: "בלי משים מדינת ישראל מעודדת היום בחקיקה מפלה, ועם הקצאת משאבים מרובה, כמעט כל הרכב משפחתי, בתנאי שהוא שונה מהמצב הטבעי". הגיע הזמן לפעול ולחוקק חוקים שייקבעו את מעמדה האיתן של המשפחה הטבעית על יתרונותיה הרבים.

תהליכים אלו

גרמו לשחיקה

משמעותית

במעמדה של

המשפחה

הטבעית

7 בגן 3045/05 יוסי בן-ארי נ' מנהל מינהל האוכלוסין.

8 הצעת חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות (תיקון - הורים וילדיהם), התשע"ד-2014

משפחה על סדר היום

מדריך הצעות חוק 2013-2014

הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מתן נקודות זיכוי בגין ילדים לבני זוג מאותו המין), התשע"ד-2013

היוזמים: חברי הכנסת עדי קול, אלעזר שטרן, ניצן הורוביץ, מירי רגב, בועז טופורובסקי.

עיקרי הצעת החוק: לשנות את פקודת מס ההכנסה, ולקבוע כי בני זוג מאותו המין יהיו זכאים לנקודות זיכוי בעד ילדיהם, כמו שזכאים לכך בני זוג הטרוסקסואליים. בני הזוג יודיעו לפקיד השומה מי מהם זכאי לנקודות זיכוי שלהן זכאי גבר בעד ילדיו ומי מהם זכאי לנקודות זיכוי שלהן זכאית האישה בעד ילדיה.

הבעיה: הכרה עקיפה בהורות חד מינית.

סטטוס: הצעת החוק עברה בקריאה טרומית.

הצעת חוק ברית הזוגיות האזרחית, התשע"ד-2013

היוזמים: חברות הכנסת עליזה לביא ורות קלדרון.

עיקרי הצעת החוק: לאפשר לזוגות חד-מיניים להינשא נישואים אזרחיים ולהתגרש גירושים אזרחיים. בהצעה, קביעת מנגנונים שמטרתם להוציא את נושא המעמד האישי - נישואין וגירושין, מידי הרבנות הראשית, כדי לאפשר את קיום 'ברית הזוגיות' ואת ההכרה בזוגות חד-מיניים כנישואים לכל דבר.

הבעיה: הכרה ותמיכה חוקית בזוגיות חד-מינית.

סטטוס: הונחה על שולחן הכנסת בנובמבר 2013.

הצעת חוק דיני ממונות, (החלת חוק הירושה על זוגות חד-מיניים) התשע"א-2011 (הוקפאה בכנסת הקודמת)

היוזמים: משרד המשפטים, הצעה ממשלתית.

עיקרי הצעת החוק: במסגרת הצעת חוק דיני ממונות, שבאה להסדיר את דיני הממונות במדינת ישראל, הוצע שדיני ירושה יחולו גם על זוגות חד מיניים, ובני הזוג יירשו זה את זה.

הבעיה: הכרה עקיפה בזוגיות חד-מינית.

סטטוס: אושר בוועדת השרים ועבר להכנה לקראת לקריאה שנייה ושלישית (אין צורך בקריאה ראשונה, עקב 'רציפות' מהכנסת הקודמת).

תזכיר חוק הסכמים לנשיאת עוברים (אישור הסכם ומעמד היילוד) (תיקון - הורים מיועדים), התשע"ד-2014

היוזמים: משרד הבריאות.

עיקרי הצעת החוק: הצעת החוק מרחיבה את חוק הפונדקאות, ומציעה שיתאפשר גם למי שאינם נשואים להביא ילדים בדרך של פונדקאות, ובכלל זה זוגות חד-מיניים.

הבעיה: עידוד הקמתן של משפחות חד מיניות, ופגיעה בזוגות הזקוקים לפונדקאות באמת.

סטטוס: אושר בקריאה ראשונה .

הצעת חוק מרשם האוכלוסין (תיקון - ביטול סעיף המין בתעודת הזהות), התשע"ג-2013

היוזמים: חברי הכנסת תמר זנדברג, מרב מיכאלי, ניצן הורוביץ, זהבה גלאון, מיכל רוזין, עיסאווי פריג'.

עיקרי הצעת החוק: לבטל את ציון המין בתעודת הזהות.

הבעיה: טשטוש ההבדלים בין המינים, כחלק מאידאולוגית הרס המשפחה מסורתית.

סטטוס: הונחה על שולחן הכנסת ביוני 2013.

הצעת חוק החלפת המונח בתי אב (תיקוני חקיקה), התשע"ד-2014

היוזמים: מיכל רוזין, אלעזר שטרן, עליזה לביא.

עיקרי הצעת החוק: בכל מקום שמשמשים במושג 'בית אב' יבוא במקומו 'משק בית'.

הבעיה: נועד לטשטש את ההכרחיות של אב במשפחה, כלשון דברי ההסבר להצעת החוק: "בישראל תאים משפחתיים אשר אינם כוללים אב כגון אימהות חד-הוריות, זוגות מאותו המין ואף יחידות מגורים אשר אינן משמשות משפחות כי אם דירות שותפים ושותפות. תאים אלה נפגעים כאשר מסמכים רשמיים של המדינה כופים עליהם את המונח 'בית אב' כמונח המייצג אותם".

סטטוס: הונחה על שולחן הכנסת במאי 2014.

הצעת חוק מרשם האוכלוסין (תיקון - רישום בת זוג או בן זוג כהורה), התשע"ג-2013

היוזמים: חברי הכנסת מרב מיכאלי, מיכל רוזין, איתן כבל, יצחק הרצוג, זהבה גלאון, אילן גילאון, ניצן הורוביץ, דב חנין, קארין אלהרר, עפר שלח, רונן הופמן, עדי קול, תמר זנדברג, עמרם מצנע, יחיאל חיליק בר, עמר בר-לב, איציק שמולי.

הרקע: גבר ואישה נשואים המביאים ילד לעולם נרשמים באופן אוטומטי הוריו. במקרה של ילד הנולד לאישה פנויה, חוק מרשם האוכלוסין קובע שאבי הילד

יירשם על פי הודעת האב והאם כאחד, או על פי פסק דין של בית דין מוסמך, ללא כל דרישה להוכחת קשר ביולוגי בין הגבר הנרשם ובין הנולד. עד כה זוגות חד-מיניים לא נכללו בחוק זה, והיו צריכים לבצע תהליך של אימוץ על מנת להירשם כהורי הילדים של בני זוגם.

עיקרי הצעת החוק: לאפשר לזוגות חד-מיניים להירשם בתור הורי הילד של בן זוגם ללא תהליך אימוץ. הזוגות החד-מיניים שנמצאים בהליכי אימוץ שטרם הושלמו, יוכלו להירשם מיום פרסומו של חוק זה, ללא צורך בהשלמת הליך האימוץ.

הבעיה: הכרה במשפחה חד מינית.

סטטוס: הונחה על שולחן הכנסת ביוני 2013.

הצעת חוק מרשם האוכלוסין (תיקון - אי חובת ציון שם הורה בתעודת זהות) התשע"ד-2014

היוזמים: מיכל רוזין, דב ליפמן.

עיקרי הצעת החוק: לאפשר לאדם אשר מלאו לו שמונה עשרה שנים לדרוש את אי ציון שם ההורה בתעודת הזהות, וזאת ללא צורך בנימוק בקשתו.

הבעיה: נועד לטשטש את מעמד המשפחה בתור תא של גבר ואישה, על ידי השמטת זהות ההורים.

סטטוס: הונחה על שולחן הכנסת ביולי 2014.

הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון - הוספת סמכות בנושא דתו של המאומץ), התשע"ג-2013

היוזמים: עדי קול, אלעזר שטרן, רות קלדרון, אורלי לוי אבקסיס, רינה פרנקל.

עיקרי הצעת החוק: לאפשר לבית משפט להורות על אימוץ ילד שאינו בן לאותה דת של ההורים המאמצים, במצבים מיוחדים.

הבעיה: אימוץ ילד גוי במשפחה יהודית עלול להוביל לנישואי תערובת, כאשר אין מודעות לכך שהוא איננו יהודי.

סטטוס: אושרה בקריאה טרומית, נידונה בוועדת החוקה.

הצעת חוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין) (תיקון - הפקעת זכויות), התשע"ד-2013

היוזם: דב ליפמן.

עיקרי הצעת החוק: אם פסק בית דין רבני שיש לכפות או לחייב איש לתת גט לאשתו, והגט לא ניתן כתום שנה מיום מתן הצו, יופקעו למפרע הזכויות בכסף או בשווה כסף, שבו קידש הבעל את אשתו. במצב זה, לא תהיה נחשבת האישה מקודשת עוד, והנישואין יפקעו.

הבעיה: הפתרון הזה איננו לפי ההלכה ומשמעותו היא הולדת ממזרים, ויש בכך משום כפיה על בתי הדין לנהוג שלא כהלכה ולהרבות ממזרים.

סטטוס: הונחה על שלחן הכנסת בדצמבר 2013.

הצעת חוק להסדר התדיינויות בסכסוכי משפחה (יישוב מוקדם של הסכסוך), התשע"ד-2014 (מרוץ הסמכויות)

היוזם: משרד המשפטים.

עיקרי הצעת החוק: מתן עדיפות לבית משפט לענייני משפחה על פני בית דין רבני.

הבעיה: הפקעת סמכותם של בתי הדין הרבניים בנוגע למשפחה היהודית.

סטטוס: עבר בקריאה ראשונה.

העיקר המשפחה

הרב שלמה אבינר

העיקר - המשפחה! היסוד - המשפחה! משפחה בריאה, טהורה, נקייה, נורמלית, קדושה - על יסודה ניתן לבנות הכול. נתאר לעצמנו אדם עני, שיש לו כסף לנר שבת או לנר חנוכה - מה ההלכה? מה עדיף - משפחתיות נעימה של שבת או לאומיות צבאית אמיצה? ההלכה - נר שבת. אין סתירה. היכולת הצבאית הלאומית אף היא בנויה על המשפחתיות. ולא במקרה היוונים גזרו עלינו גזרות רעות להריסת המשפחה. הרי כל ילד בגן יודע כמה התורה מתארת באריכות את משפחותיהם של אברהם, יצחק ויעקב, שרה, רבקה, רחל ולאה - כיצד הן יסוד האומה.

במה דברים אמורים? שלוש חקיקות נוראות ואימות של מדינתנו:

א. חוק ברית הזוגיות. אפשר יהיה להתחתן בלי חופה וקידושין, בלי 'הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל'. אלא כיצד? כמו לפני מתן תורה. לשון אחרת: כמו גויים. לשון אחרת של הרמב"ם בתחילת הלכות אישות, לשון חריפה מאוד ומזעזעת מאוד, שהנייר אינו סובל אותה: זנות. מעניין שבתורה אין מופיעה לשון 'מקודשת' אלא לשון: 'כי יקח איש אשה'. אבל מובן מאילו שנישואים הם דבר קדוש. לכן באו חז"ל והדגישו: האיש מקדש, 'הרי את מקודשת לי'. איזו שפה נפלאה. ברית הזוגיות אינה הליך מודרני כלל, אלא חזרה כמה אלפי שנים אחורה לפני מתן תורה. או אם תרצו, גרוע מזה, לפני אדם הראשון. אכן מרן הרב קוק כותב בספרו ('שמונה קבצים' כרך א תקצד) שטענת המדע שהיו יצורים לפני אדם הראשון אינה סותרת את התורה, אולם אדם הראשון הוא אכן הראשון שנברא בצלם אלקים, ולכן ראוי לתואר אדם, וזה בא לידי ביטוי בכך שהנישואים שלו היו קבועים וקדושים: עצם מעצמי, בשר מבשרי וכו'.

ב. חוק שני מידרדר עוד יותר: אפשר להתחתן איש עם איש ואישה עם אישה. אם זה לא היה עצוב זה היה מגוחך. אך זה ודאי מסואב או בלשון התורה: תועבה. אנו ידועים שיש אנשים שחיים כך, ד' ירחם עליהם. איננו שונאים אף יהודי, ואדרבה, רוצים שיחיה חיים טובים, נורמליים. אך ברגע שזה הופך לחוק של המדינה, זו כבר צרה נוראה לאין ערוך. זו חומרת חטאת ציבור לעומת חטאת יחיד. אם אדם אינו נותן צדקה, הוא קמצן, מגונה ואכזרי. אבל אם עיר מחוקקת שאין לתת צדקה - זו חטאת סדום ועל כך נחרבה. וכן כל חטא אחר, כפי שכותב רבי יצחק עראמה בפירושו על התורה 'עקדת יצחק' (שער כ). ולפי הרמב"ם ב'מורה נבוכים', יש דין עיר הנידחת לא רק על עבודה זרה, אלא על כל חטא שהוחלט עליו בקהל ועדה (מו"נ ג מא, ועיין מאמרי הראיה 514-515). כי ריבונו של עולם רוצה שיתחתנו איש עם אישה ואישה עם איש, ולכן ברא אותם שונים: "ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו, זכר ונקבה ברא אותם" (בראשית א כז). "איש ואשה זכו - שכינה ביניהם" (סוטה יז א).

אבל תינוק

צריך אבא ואמא,

גם ילד צריך,

גם נער צריך

ג. חוק שלישי גרוע יותר "חוק הפונדקאות" - "חוק ההסכמה לנשיאת עוברים". אכן, כשמידרדרים לתהום כבר לא ידועים לעצור. על פי חוק זה איש שמתחתן עם איש יוכלו שניהם לקנות עובר או תינוק מאישה שתהרהר עבורם. אבל תינוק צריך אבא ואמא, גם ילד צריך, גם נער צריך. חוקר סיפר לילדי גן על ילדים עם שני אבות או שתי אמהות. הם התמוגגו מצחוק. אבל התינוק הזה לא יצחק, הוא יבכה. וכי התינוק הוא סחורה?! האם זה מוצר עובר לסוחר, כדי לספק רגש אבהות או רגש אמהות?! אין לו אישיות?! וכי אינו בן אדם?! וכמו שאומרים בחצי הומור: מה, אני עז?! או במקור הפתגם ביידיש: הלב שלי רוג'ינקע, צימוק?! כלומר, האם הלב שלי חסר רגשות?!

כל שלוש השחיתויות האלה, שהאחת גרועה מחברתה, הן תחת עטיפות מצועצעות של מילים יפות: תיקון המעוות, חופש, מיצוי עצמי וכדומה. בכל הדורות, היו אנשים חוטאים ומושחתים, ד' ירחם עליהם. אך עתה אומרים: כיוון שזה קיים יש לתת לזה גושפנקא חוקית. חזק ונתחזק במשפחה עדינה, טהורה וקדושה. "כי ד' מתהלך בקרב מחניך, והיה מחניך קדוש".

דף עמדה בנושא חוק הפונדקאות פורום חותם

נכתב בשיתוף מכון פוע"ה

מבוא

בשנת תשנ"ו (1996) נחקק בארץ חוק הסכמים לנשיאת עוברים, המסדיר את כל נושא הפונדקאות בארץ מבחינה חוקית. חקיקת החוק נעשתה בהתאם להמלצותיה של וועדה ציבורית שהיו בה רופאים, משפטנים, רבנים ונציגי ציבור המעורבים בעניינים אלו. הוועדה ירבה על המדוכה תקופה ארוכה כדי להציע חוק שיתמודד היטב עם הצרכים השונים של הזקוקים לפונדקאות בארץ מסיבות רפואיות, תוך מתן מענה לבריאותן ולכבודן של הנשים הפונדקאיות. היא דאגה גם להסדרת המעמד האישי של היילודים, שלא ייפגעו בבואם להקים בית בעתיד, על פי חוקי מדינת ישראל (הקובעים שנישואין וגירושין בישראל ייעשו על פי דין תורה). חשוב לציין, שגם חוק זה עדיין איננו מושלם מבחינה הלכתית בכמה היבטים, ויש בו כמה פרצות שיידונו בהמשך נייר עמדה זה.

לפני שנים מספר הוקמה ועדה ציבורית נוספת, ועדת מור-יוסף, שתפקידה היה לבחון מחדש את כל ההיבט החקיקתי של טיפולי הפיריון במדינת ישראל. מסקנותיה של ועדה זו נוסחו תוך התעלמות מוחלטת מדעתם של הרבנים הנציגים בוועדה¹. המסקנות היו העדפה קיצונית של "חופש הפרט" וקידושו, תוך התעלמות מההיבטים הציבוריים של החלתו (היבטים דתיים וחברתיים כאחד), וללא התחשבות בטובת היילוד, שמעמדו האישי עלול להיפגע קשות אם ייושמו המלצותיה של וועדה זו.

תזכיר החוק החדש, אף שאיננו זהה עם המלצותיה של ועדת מור-יוסף,

1 הרב ד"ר מרדכי הלפרין והרב פרופסור אברהם שטיינברג. מסקנות הוועדה אף אינן חתומות, זאת על מנת להימנע מהצורך לכתוב במלואה את דעת המיעוט בוועדה.

לוקה אף הוא בחוסר חשיבה מספקת בעניינים אלו. חשוב לציין, שהוועדות הקודמות, שהמליצו על חוקים שנתקבלו בענייני פריון (חוק ההסכמים לנשיאת עוברים התשנ"ו, וחוק תרומת ביציות התש"ע), עשו עבודה מדוקדקת ומקיפה כדי לתת פיתרון מיטבי לכל הבעיות העומדות על הפרק. אמנם לעיתים לאחר למעלה מחמש עשרה שנה יש צורך בעדכון החוקים ובהתאמתם למציאות, אך יש לעשות זאת בזהירות ולאחר מחשבה מרובה, לפחות כפי שהיה בעת חקיקת החוק לראשונה.

פונדקאות ליחידים

אחת ההמלצות הבעייתיות ביותר בחוק זה, הינה ההמלצה לתת ליחידים שאין להם בן זוג את הזכות להתקשר עם אם פונדקאית. זאת בניגוד להוראות החוק היום, הקובעות במפורש, שרק איש ואישה זכאים להתקשר עם פונדקאית בהסכם. מדובר בהצעה קשה ובעייתית, שבאה לפתור את מצוקת הפרט, אך יוצרת בעיות מוסריות ואתיות קשות בהרבה:

מקרה שבו אישה יחידה מתקשרת עם אם פונדקאית בהסכם², לכאורה אינו שונה ממקרה שבו אישה מביאה לעולם ילד באמצעות תורם זרע זר. אמנם המציאות של הבאת ילד לעולם ללא אב קשה אף היא בעינינו. והעוול שנעשה לילד זועק לשמיים, שכדי לפתור את מצוקתה האישית של אמו (שאכן איננה פשוטה), הביאה אותו לעולם ללא אב, ומגדלת אותו ללא דמות אב. אך כשמדובר בהזדקקות לפונדקאות, הדבר קשה שבעתיים, שכן גם האם המגדלת את הילד הינה רק "חצי אם". וההשלכות הפסיכולוגיות של המצב הזה על הילד אינן ברורות מספיק כדי שנבצע "ניסויים בבני אדם", ונאפשר להביא לעולם ילדים ללא אב ועם "חצי אם".

נוסף על כך, בעידן חופש הפרט המוחלט, האפשרות שאישה לבדה תביא לעולם ילד באמצעות פונדקאית, מובילה לאפשרות השנייה המוצעת, שגבר יביא לעולם ילד באמצעות פונדקאית. כשמדובר בילד שגדל ללא אם, חומרת העוול לילד מתעצמת עוד יותר. זאת ועוד, ההצעה לאפשר ליחידים שירותי פונדקאות היא הצעה לפונדקאות שאיננה נובעת מסיבות רפואיות אלא מסיבות אחרות. אפשרות כזו תביא להעלאה חדה של הביקוש לפונדקאות, שיקטין את ההיצע, ויפגע בנצרכים לכך מבחינה רפואית. אך מלבד זאת מדובר באפשרות שעלולה להביא לכך שהשלב הבא יהיה 'מסחר' בהיריון; ונשים עשירות ועסוקות, שאין להן פנאי להרות וללדת, ישכרו להן "רחמים" שיעברו בשבילן את התהליך הארוך והמייגע.

---

2 הכוונה לאישה לא נשואה, שאינה מסוגלת לשאת היריון, ופונדקאית נושאת עובר מביצית שלה זרע של תורם.

פונדקאות אישה נשואה ופונדקאות בין קרובי משפחה

הצעת החוק הנוכחית מציעה להסיר את המגבלה המונעת מאישה נשואה לשמש פונדקאית, וכן חלק מהמגבלות המונעות על קרובות משפחה לשמש פונדקאית (בת דודה, וכן אחות הבעל, אם אין מדובר בזרע הבעל). על פי החוק הנוכחי, אישה נשואה איננה יכולה לשמש פונדקאית. אולם לסעיף זה יש סייג, ולפיו אם הוועדה המאשרת שוכנעה שניסו למצוא אישה פנויה זמן מה ולא הצליחו, היא רשאית לאשר אישה נשואה בתור פונדקאית.

לדעתנו, במקום לבטל לגמרי את הסייג על אישה נשואה לשמש כפונדקאית, היה ראוי להרחיב אותו ולאסור על כך באופן גורף. המציאות הנוכחית היא שעד שנת 2010 לא היו כלל פונדקאיות נשואות. באותה שנה, אישר הרב הראשי לישראל, הראשון לציון הרב שלמה משה עמאר באופן חריג, לאישה נשואה לשמש כפונדקאית. מכאן ואילך התחילו הוועדות לאשר באופן רוטיני נשים נשואות כפונדקאיות, בטענה שאם הרב הראשי מאפשר זאת, שוב אין סיבה להתנגד לכך. אנו סבורים שמדובר בטעות מכמה סיבות:

**אפשרות כזו
תביא להעלאה
חדה של הביקוש
לפונדקאיות,
שיקטין את
ההיצע, ויפגע
בנצרכים לכך
מבחינה רפואית.**

1. ישנן דעות החוששות לממזרות באופן זה³
  2. כשמדובר בפונדקאית נשואה, עלול להיווצר מצב שבו במקרים של מצוקה כלכלית, יימצאו בעלים שיכפו על נשותיהם לעבור פונדקאות תמורת תשלום, והדבר יפגע בנשים אלו.
  3. מאידך גיסא, במקרים בהם הבעל של המיועדת לשמש כפונדקאית לא מסכים למהלך, עלולה להיגרם פגיעה אנושה בתא המשפחתי.
- במידה ולא תבוטל האפשרות לנשים נשואות לשמש כפונדקאיות, חשוב שייקבע בחוק שהוועדה האחראית על אישור ההסכמים, תבהיר לזוגות המעוניינים להשתמש בשירותי פונדקאית נשואה, שהדבר עלול לפגוע במעמד האישי של הוולד כשיבוא להינשא, ויחתימו אותם על הצהרה שהם מודעים לכך. כמו כן, חשוב שייערך ברור מקיף, שיבדוק שהאישה נכנסת לפונדקאות מרצונה החופשי, ולא עקב לחצים שהפעיל עליה הבעל. מאידך גיסא, הברור גם צריך לוודא את הסכמת הבעל לתהליך.

³ בעניין זה יש עוד בעיות הלכתיות, שאין כאן המקום לפרטן.

גם פונדקאות בין קרובות משפחה הינה בעייתית, שכן אף במקרים בהם אין חשש לממזרות, העובדה שבמשפחה אחת ישנו ילד שלו "שתי אמהות", והאם הפונדקאית ממשיכה לפגוש את הילד שנולד בהמשך החיים, איננה מצב בריא, לא לילד ולא לפונדקאית.

הסדרת פונדקאות מחו"ל

באופן עקרוני, פורום חותם מתנגד לפונדקאות בחו"ל. שכן אם פונדקאית שאיננה יהודיה, גם ילדיה אינם יהודים על פי ההלכה, לדעת פוסקים רבים. מכיוון שיש זוגות המשתמשים בשירותי פונדקאות בחו"ל בכל זאת, אנו מסכימים שיש צורך להסדיר בחוק את נושא הפונדקאות בחו"ל. אולם אנו סוברים שיש להוסיף בחוק סעיפים מפורשים המבהירים שאין ברישום הילד כבנם של הזוגות הללו משום הכרה ביהדותו, או הקניה של מעמד אישי לעניין חוק הנישואין והגירושין. עוד יש להוסיף בחוק דרישה מחברות העוסקות בפונדקאות בחו"ל, שימסרו הבהרה בכתב, שאין בביצוע הפונדקאות משום הקניית מעמד אישי מחייב.

הגבלות כספיות והגבלות נוספות

הצעת החוק מבקשת להוסיף הגבלה על כמות הטיפולים שתעבור פונדקאית ועל התשלום שישלום לה, בחקיקה ראשית. לדעתנו, אף שיש צורך בהסדרת עניינים אלו, ראוי להם שיבוצעו בחקיקת משנה במסגרת תקנות, ולא בחקיקה ראשית. הסיבה לכך היא שאלו נושאים משתנים, שיש לבחון את השפעתם על זמינות הפונדקאיות, ולשנותם בהתאם. יש צורך בגמישות בעניינים אלו, וזו מתאפשרת בחקיקת משנה יותר מאשר חקיקה ראשית.

הסדרת רישום הנישואין

החוק הקיים הסדיר רישום של פרטי האם הפונדקאית, ואפשרות לרשם הנישואין לקבל מידע זה, כדי למנוע מצב של נישואי קרובים. אולם החוק לא הסדיר יידוע של רשם הנישואין על פונדקאות. נוצר מצב שבו שרשם הנישואין בדרך כלל איננו יודע שמדובר בפונדקאות ולכן הוא גם אינו יודע שעליו לבדוק את פרטיה, ונמצא שאין תועלת מעשית ברישום. פורום חותם מציע להסדיר רישום ממוחשב של כל הסכמי הפונדקאות, בחקיקה ראשית או בתקנות. כך יוכל רשם הנישואין לקבל מידע באופן אוטומטי, אם אכן יש בעיה של נישואי קרובים עקב פונדקאות (הדברים נכונים גם לגבי אימוץ בכלל, וגם לגבי חוק תרומת ביציות).

דומה שהשינויים המוצעים נובעים מתפיסת עולם המקדשת את החופש האישי על פני טובת החברה, ורואה לנגד עיניה רק את ה"כאן ועכשיו". אף אם השינויים יביאו מזור לאי אלו אנשים, הם פוגעים בטובת החברה כולה ואף בטובת הוולד שייולד. התוצאות של הצעת החוק החדשה מסוכנות הן מבחינה הלכתית, הן מבחינה מוסרית והן מבחינה חברתית, ואין בהן את "האיזונים והבלמים" הנחוצים, שהיו בעת חקיקת החוק לראשונה. מעבר לכך, הצעת החוק החדשה נוגדת את העיקרון שנוסח לראשונה על ידי השופט שרשבסקי בשנת 1991, ולפיו: "אין להתיר פגיעה באדם אחד, גם במקום בו התרת הפגיעה תוכל להועיל לאנשים אחרים". הצעת החוק האמורה מציעה להועיל לאנשים מסוימים במחיר פגיעה כפולה - הן בילד שייולד, והן בזוגות הזקוקים לפונדקאות מסיבות רפואיות. החריגים היוצאים מכלל זה אינם שייכים להצעת החוק הנוכחית. כאמור, מלבד שהיא נוגדת את ההלכה היהודית, היא אף עומדת בניגוד לעקרונות המשפט של מדינת ישראל.

עקרונית, אנו רואים בחיוב את האפשרות לפונדקאות, אולם אנו מקווים שמדובר באפשרות זמנית בלבד. מדע הרפואה נמצא בשלבי ניסיון של השתלות רחם, ואנו מקווים שבעתיד הקרוב הניסיוני יהפוך לאפשרי וזמין, גם בארץ. כשכך יהיה, שוב לא יהיה צורך בפונדקאות מסיבות רפואיות אצל רובן המוחלט של הנשים הזקוקות לכך כיום.

פורום חותם

יהדות על סדר היום

פורום חותם, בנשיאות הרה"ג יעקב אריאל שליט"א, מאגד את מכוני המחקר התורניים-מדעיים המובילים בישראל, העוסקים בקשר שבין התורה וערכיה לבין מציאות החיים המתחדשת בארץ ישראל. מכונים אלו משמשים אוטוריטה בתחום המענה ההלכתי.

פורום חותם עוסק בסוגיות ציבוריות המשפיעות על החברה הישראלית ועל אופייה של מדינת ישראל. הפורום שם לו למטרה להחזיר את ערכי התורה וההלכה למרכז הדיון הציבורי, להשפיע על עיצוב דעת הקהל ולחזק את זהותה היהודית של מדינת ישראל.

הפורום מספק עמדה אחידה ועקרונית הן בשאלות הרוח גורל לכלל האומה והן בשאלות פרטניות בחיי היומיום. הפורום שואף להשפיע על מקבלי ההחלטות בוועדות הכנסת ובבית המחוקקים הישראלי. פעילותו של הפורום מונעת את הפקרתה של הזירה המחוקקת לעמותות ולארגונים הפועלים ללא לאות במטרה לקדם אג'נדות שגורמות נזק לדמותה היהודית של מדינת ישראל.

פורום חותם
פורום תורני מקצועי (ע"ר)

www.chotam.org.il

טלפון: 073-2206328

דוא"ל: forum@chotam.org.il

